

PRAVEKÉ SVASTICKÉ ZNAKY – DŮKAZY PŮVODNE DIALEKTICKÝCH SVETONÁZOROVÝCH ORIENTÁCIÍ LUDSTVA¹

MARINA ČARNOGURSKÁ, Kabinet orientalistiky SAV, Bratislava

"Je příznačné, že nová koncepce, která se od empirického povrchu opět ponořuje do hloubky ontologie, přichází ve chvíli, kdy myšlení již nepoutá pouze vztah člověka k přírodě a jeho snaha ovládnout její hmotný svět, nýbrž kdy mohutné sociální boje... obracejí zřetel myslitelů ke společenským procesům, jako vyšší a po stránce výkladu náročnější formě pohybu."

(J. Patočka: Aristoteles, jeho předchůdci a dědicové)

Generácie novodobých európskych a v náväznosti na nich i mnohých západných či západne orientovaných mysliteľov vyrastali v predstave, že ľudské poznanie o ontologickej podstate bytia (človeka obklopujúcej objektívnej reality Univerza) sa len pomaličky a postupne začalo rodiť a formulovať (po pôvodnej pravekej nevedomosti a detskom veku ľudstva!) až približne v 5. storočí pred n. l., a to predovšetkým v Grécku (no súčasne svojím spôsobom i v Indii a v Číne), že súviselo, ba nevyhnutne bolo podmienené zrodom a vývojom filozofického myslenia v týchto troch dôležitých starovekých svetových civilizáciách. Hlavne s dejinami gréckeho filozofického myslenia sú spájané predstavy o zrode a objave prvých ontologických modelov bytia a v nadväznosti na ne i predstavy o následnom formulovaní a rozvíjaní ucelených filozofických systémov, vďaka ktorým sa rozvinulo ľudské poznanie o bytí a pohybe Univerza i základné filozofické definície procesu jeho diania. (Stručne povedané, bez gréckych dejín filozofického myslenia, hlavne bez Platónovho a Aristotelovho filozofického systému, by ľudstvo nebolo pochopilo pravú povahu bytia a nebolo by schopné sformulovať svoje základné filozofické pravdy o ontologických podstatách tohto sveta a o procesoch a formách jeho existencie. A v dôsledku toho nebolo by ani ďalšieho európskeho filozofického vývoja a následného Hegelovho filozofického objavu "ontologického pohybu, ktorý vytvára bytie a jeho realitu znútra!") Tieto názory vo vedomí európskych vzdelancov všeobecne pretrvávajú, myslím, dodnes.

Vôbec nemám v úmysle bagatelizovať prínos a obrovskú hodnotu klasickej gréckej a v nadväznosti na ňu i celej novovekej európskej filozofie, bez ktorých (a možno práve zato, že boli také, aké boli) by naša civilizácia nikdy nebola rozpracovala také vynikajúce metodológie mnohých dôležitých empirických vied. Ba nebola by možno sformulovala ani svoju teóriu poznania, pomocou ktorej prenikla do tajov hmotného sveta, ovládla ho a materiálne ho často až neuveriteľne geniálne, no zároveň i bezohľadne využila. Predsa sa však odvážim (pre dobro vecí!) zapochybovať v rámci tohto príspevku o neomylnnej správnosti svetonázorového a v dôsledku toho i filozofického, ba súčasne i ideologického vývoja európskej civilizácie. Oprávňujú ma k tomu poznatky, ku ktorým som dospela komparatívnym štúdiom sve-

¹ Základná časť tohto príspevku odznela na 16. svetovom kongrese československých vedcov, ktorý sa konal v dňoch 26. 6. - 2. 7. 1992 v Prahe pod názvom *Česko-Slovensko, Európa a svet: Veda a umenie v medzinárodných súvislostiach*.

tonázorových špecifik čínskych, no čiastočne aj indických filozofických koncepcií a ich ontologických podstát, v porovnaní so špecifikami svetonázorového vývoja hebrejskej, gréckej, európskej i celej novodobej západnej civilizácie. Toto štúdium ma napokon doviedlo až hlboko do ich predfilozofických, ba až predhistorických civilizačných období, kedy sa v podstate rozhodlo o ich budúcich svetonázorových charakteroch, a teda i o ontologických, filozofických a ideologických špecifikách ich pohľadov na svet a na teóriu jeho bytia.

Ak sa dokážeme na chvíľu odpútať od našich tradičných právd a ideologických dogiem takého či onakého druhu, môžeme sa na svet zahľadiť trochu iným pohľadom než cez tradičnú prizmu našich európskych "apriorizmov" a obohatiť tak naše poznatky o nové, netradičné skúsenosti. A to by chcelo byť poslaním i tohto môjho príspevku.

V dávnych tisícročiach, ešte dávno pred zrodom akéhokoľvek filozofického myslenia čiže pradávno pred 5. stor. pred n. l. sa na mape euroázijského kontinentu začali postupne vyvíjať úplne nezávisle na sebe dve výrazné centrá osídľovania Zeme mysliacimi bytosťami typu "homo sapiens". Jedno centrum sa vyvíjalo v povodí Žltej rieky na Ďalekom Východe a bolo nadľho obrovskými prírodnými bariérami priam hermeticky oddelené od ostatného euroázijského obyvateľstva, a tým i na dlhé tisícročia uzavreté len do svojho vlastného, špecifického sveta. Toto centrum bolo tisícročia kvalitatívne najvýraznejším civilizačným ohniskom tzv. mongoloidnej ľudskej rasy. Zároveň na opačnej strane euroázijského kontinentu, no približne v podobných zemepisných výškach, približne na území Povolžia a Zakaukazka sa pôvodne tiež dlhšie autonómne vyvíjala tzv. kaukazoidná ľudská rasa. Jej však prírodné podmienky nebránili čoskoro začať prenikať do ďalších častí Európy, Prednej Ázie, ba i dokonca na jednej strane do európskeho Stredomoria a severnej Afriky a na druhej strane až do povodia juhoázijského Indusu. (Samozrejme, na svete existovali ešte ďalšie ohniská rodiacich sa ľudských rás, napr. negroidnej, australoidnej i ďalších, ale tie nás teraz z hľadiska nášho problému nezaujímajú.)

Z jadra mongoloidnej rasy na Ďalekom Východe sa približne na prelome 4. a 3. tisícročia pred n.l. sformovala veľmi vyspelá agrárna civilizácia, síce absolútne izolovaná od ostatného sveta, no vďaka výborným prírodným podmienkam v povodí Žltej rieky a obrovským priľahlým priestorom schopná veľmi dlho i napriek svojim populačným explóziám zotrvať stále na jednom a tom istom mieste (úmerne sa rozširujúcim) a v podmienkach stále nezmeneného spôsobu ľudskej predmetnej praxe, zameranej na poľnohospodárstvo, navyiac na poľnohospodárstvo preferujúce rastlinnú výrobu (i vďaka veľmi skorému objaveniu a využitiu sóje, ktorá v strave dokonale nahrádzala potrebu konzumácie mliečnych a iných bielkovinových živočíšnych produktov, ryže, vďaka pestovaniu hodvábnika morušového kvôli výrobe hodvábu a konope na výrobu plátna). V podmienkach takejto agrárnej civilizácie sa tu po tisícročia vyvíjal archetyp človeka, ktorý sa nedostával do odcudzeného, subjektivizovaného vzťahu s prírodou. Preto napríklad iné spôsoby ľudskej predmetnej praxe, ako remeslo a obchod, boli len vedľajšími, doplnkovými ekonomickými činnosťami, ktoré boli dokonca z ideologického hľadiska v čínskom staroveku dlho programovo znevažované a trpené len pre luxusné účely. (Zahraničný obchod napr. až do 1. stor. pred n. l. bol uskutočňovaný len s okrajovými nomádskymi kočovníkmi, a to výmenným spôsobom, keďže o existencii iných svetových civilizácií ešte ani v tom čase nemali Číňania potrebné vedomosti.) Tu, na Ďalekom Východe sa teda úplne výnimočne nerušene po tisícročia vyvíjala autentická agrárna civilizácia, bytostne spätá s prírodou a existenčne sa jej určujúcimi formami svojej ľudskej predmetnej praxe plne podriaďujúca.

Je zaujímavé a myslím, že vôbec nie náhodné, že v pravekej čínskej spoločnosti už najmenej dvetisíc rokov pred zrodom a započatím jej filozofického myslenia čiže dávno pred zrodom Lao-c'a a jeho *Tao Te-tingu*, ba i Konfucia, už okolo 3. tisícročia pred n. l. začali jej šamani v rámci svojich vešteckých praktík používať tzv. trigramy "pa-kua", ktoré nie sú ničím iným než grafickým znázornením procesov premien prírodnej dialektiky jin-jang. Túto svoju predstavu bipolárnej prírodnej dialektiky jin-jang si zároveň aj spodobili do kruhového

svastického znaku dvoch do seba sa prelínajúcich protikladných vln energie Nebies (Univerza). Takýto ontologický symbol pravekej čínskej teórie bytia vo svojom grafickom znázornení jin-jangového svastického znaku obkoleseného naviac ôsmimi trigramami, symbolizujúcimi kruhovitý vývojový proces premien energie bytia "v sebe a zo seba", na základe svojej vlastnej dialektickej bipolarity, nepotreboval žiadne iné veľké filozofické výklady. Náš osebe bol jasný a zasväteným ontologicky zrozumiteľný. A keď potom na prelome 6. a 5. stor. pred n. l. Lao-c' (Starý Majster) napísal svoj *Tao Te-t'ing* čiže traktát o *Ceste Tao* a jej energii *Te*, nevymyslel a ontologicky neobjavil nič nového, iba to, čo už dávno svetonázorovo existovalo, do detailov a presne filozoficky popísal a definoval. Filozoficky teda iba komentoval tie najzákladnejšie čínske svetonázorové predstavy, ktoré v tejto civilizácii už veky oficiálne existovali. (Zároveň však Lao-c'ov *Tao te-t'ing* i celé nasledujúce dejiny klasickej čínskej filozofie sa stali jedinými dejinami filozofie v histórii ľudských civilizácií na našej planéte, ktoré sa pôvodnému svetonázorovému symbolu svojej civilizácie vôbec nespreneverili a zostali mu z ontologického hľadiska verné i v ďalších storočiach, ba tisícročiach svojho filozofického vývoja! Čínska civilizácia je však zároveň aj jediná svetová civilizácia, ktorá celú svoju existenciu, prakticky už najmenej desať tisícročí prežíva na pôvodnom mieste svojho zrodu, a teda v nezmenených objektívnych podmienkach svojho základného časopriestorového bytia.)

Vyššie uvedené analýzy človeka automaticky provokujú k myšlienke pokúsiť sa o podobné analýzy a vytypovanie určitých špecifických znakov svetonázorového a ideologického vývoja aj u niektorých ďalších dôležitých svetových civilizácií. V tejto súvislosti je zaujímavé dešifrovanie symbolu ďalšieho dôležitého pravekého svastického znaku (žiaľ, v modernej dobe tak smutne a nešťastne ideologicky zneužitého!), tzv. "hákového kríža". Tento praveký indoeurópsky svastický znak si zo svojej spoločnej kolisky v zakaukazskom Povolží priniesli v kultúrnom povedomí do svojich nových vlastí tak starovekí Germáni, ako i pravekí Indovia. Možno nie je náhoda, že podmienky života v pravekom Povolží, kde sa grafická symbolika tohto svastického znaku pravdepodobne zrodila, boli v určitých rysoch podobné klimatickým podmienkam v oblasti zrodu a vývoja čínskej civilizácie v povodí Žltej rieky: mierne klimatické pásma palearktiskej Euroázie s bohatou vegetáciou a s podnebími striedajúcich sa štyroch ročných období od jarného vegetačného prebúdzania sa po zimný vegetačný útlm, v jednotne zákonitom prírodnom procese cyklických životných premien. V pravekom Povolží sa teda v podobných životných podmienkach svojho základného zrodu vyvíjala na prírode svojim životným bytím úplne závislá autentická ľudská societa, ktorá sa ešte v týchto svojich životných priestoroch nedostávala spôsobom ľudskej predmetnej praxe do konfliktného, odcudzeného vzťahu s prírodou. Ešte bola na prírodu existenčne plne odkázaná, a teda nevyhnutne sa podriaďovala jej zákonitostiam. Vedomie indoeurópskeho človeka v tejto etape jeho duchovného vývoja ešte nemalo príčiny, aby z dôvodu svojej existenčnej sebazáchovy projektovalo subjektívne programované formy ľudskej práce. Povolžský zakaukazský človek je ešte prírodný človek čiže lovec, pastier a zberač lesných plodín. A práve tento človek si vymyslel svoj svastický znak: hákový kríž.

A čo je vlastne "hákový kríž", tento dávny indoeurópsky svastický znak? Jeho filozofické vysvetlenie a dešifrovanie nám poskytla klasická indická filozofia, ktorej predstaviteľka, staroveká indická civilizácia, vo svojej novej vlasti v povodí rieky Indus našla prakticky rovnako dobré prírodné podmienky pre rozvoj vyspelej agrárnej civilizácie, aké mala čínska civilizácia v povodí Žltej rieky. Vo vedomí indickej society teda ani po postupnom presune či preputovaní zo svojej pravekej indoeurópskej pravlasti do oblasti Indusu v juhozápadnej Ázii nedošlo a ani nemuselo dôjsť k svetonázorovému zlomu, ktorý by si vynútila zmena a vznik úplne novej a kvalitatívne odlišnej životnej reality. Hákový kríž ako svetonázorový svastický symbol základnej povahy životného bytia nestratil vďaka tomu ani v nových geografických podmienkach nič na svojej filozofickej opodstatnenosti a svetonázorovej aktuálnosti. A tento svastický symbol je v podstate grafické znázornenie lúčovite sa v protipóloch rozbiehajúcich paprskov energie zo svojho centrálneho bytostného jadra čiže zo svojho základného prvopo-

čiatocného bytia. Celý tento symbol je vlastne symbolom čistého ontologického pohybu, pre ktorého bytostné jadro vytvorila neskoršia indická filozofia ontologickú kategóriu "šúnja" čiže "prázdnota". Ontologická kategória "prázdnota" vo svojej indickej interpretácii vôbec nie je nijaké ontologické "nihil"; je to iba "nihil" z hľadiska jej substančného, časopriestorového bytia. Lebo ontologické bytie "šúnja", tak ako ontologické bytie jej čínskej filozofickej paralely, Cesty *Tao*, existuje už pred jej časopriestorovým bytím a časopriestorové bytie v jeho najrôznejších formách a substančných etapách ontologicky podmieňuje. Podmieňuje a rodí ho svojou vlastnou dialektickou bipolaritou, v ktorej sa sama zo seba a v sebe neustále tvorí. A preto ani indoeurópsky svastický znak nie je rovným krížom paprskov, vyžarujúcich zo svojho jadra vzájomne do nekonečna, ale je krížom zalomených a na seba nasmerovaných siločiar, ktorých paprsky v bipolárnych prúdoch energie neustále vytvárajú vzájomné polia napätia dialektického "úniku-priťahovania", vďaka ktorému sa energia bytia sama zo seba neustále tvorí a večne polarizuje. Toľko teda k analýze a výkladu indoeurópskeho svastického znaku "hákový kríž".

Lenže "hákovým krížom" nekončí výpočet pravekých svastických znakov, ktoré sú dôkazmi pôvodne dialektických svetonázorových orientácií ľudstva. Je tu ešte jeden dôležitý praveký svastický znak a tým je šesťcípá hebrejská hviezda. Tento znak je vo svojej grafickej podobe obrazom dvoch rovnostranných trojuholníkov, vzájomne protikladne do seba zaklinených tak, že jeden aj druhý trojuholník sú voči sebe v hodnotovo rovnocennej, zároveň protikladnej funkcii. Vzájomne tvoria teda *bipolárnu jednotu*, podobne, ako ju v čínskom svastickom znaku tvoria dve do seba zaklinené jin-jangové vlny a podobne, ako ju v indoeurópskom svastickom znaku tvoria vzájomne na seba zalomené ramená hákového kríža. Z hľadiska tohto svastického hebrejského symbolu by sa teda dalo dokumentovať, že aj hebrejský národ v čase vytvorenia a prijatia svojho svastického symbolu zastával ešte bipolárne dialektický svetonázor o bytí ako jednote protikladov základnej energii objektívnej reality. (Možno určité stopy tohto pôvodne dialektického svetonázoru by sa dali vystopovať ešte i v dnešnej hebrejčine, napr. už aj tým, že sa v nej nedá povedať "človek má dušu", ale iba "človek je duša"! Dokumentuje tým jednu zo základných axiém bipolárnej dialektiky, že protiklady bytia sú vzájomne nerozdeliteľné celky jednej bipolárnej jednoty.)

Hebrejská šesťcípá hviezda je teda svetonázorovým symbolom makrokozmu i mikrokozmu bytia ako organickej jednoty energie protikladov, je Univerzom i mikrosvetom, je makro-Subjektom (Jahvem) i mikrosubjektom (človekom) ako organická jednota ich nesubstančných i substančných (duchovno-hmotných) bipolárnych existencií. Hviezda symbolizuje bytostnú podstatu človeka i Boha, sveta i Univerza, či už v subjektívnom, alebo objektívnom chápaní. A z tohto hľadiska by bolo zaujímavé urobiť ešte jednu dôležitú analýzu, a to analýzu súvislostí zmeny hebrejského svetonázoru s presídlením hebrejského národa do nových životných podmienok, ktoré ho prinútili zmeniť základný charakter svojej prevládajúcej ľudskej predmetnej praxe a osvojiť si tvoriteľský, nedialektický pohľad na život.

Na rozdiel od čínskej a indickej civilizácie, ktoré po celý čas svojho klasického vývoja zostali typickými agrárnymi civilizáciami, staroveké západosemitské kmene kočovných pastierov Hebrejcov, zaháňané vlnami iných nomádskych kmeňov, prišli do Palestíny približne v 2. tisícročí pred n. l. zo svojej relatívnej pravlasti spod Kaukazu. Na pomerne úzkom páse zeme medzi Stredozemným morom a sýrsko-arabskou púšťou, ktorý poskytoval dost' ohraničené možnosti na prosperitu a vzrast agrárnej spoločnosti, venovali sa pôvodne zmiešanému poľnohospodárstvu. Nové usídlenie tohto etnického kmeňa na rozhraní troch významných kultúrno-politických oblastí - mezopotámskej, chetitskej a egyptskej - im však začalo poskytovať nové možnosti, ktorými obohatili svoje tradičné hospodárstvo. Z pastierov a roľníkov sa podstatná časť hebrejského obyvateľstva postupne zmenila na remeselných výrobcov a obchodníkov. A tieto nové formy práce sa v priebehu času stali určujúcou formou ich národného hospodárstva a narušili pôvodnú jednotu a prirodzenú začlenenosť semitského človeka do prirodzeného kolobehu prírody. Človek v hebrejskej spoločenskej skutočnosti

začal žiť svoj vlastný, subjektivizovaný spôsob existencie, ktorým subjektivizoval i zákony svojej objektívnej reality.

Svetonázorové dôsledky týchto ekonomických zmien v živote starovekej Palestíny názorne dokumentuje napríklad biblická Kniha Jóbova: Jób, bohatý pastier, žije spočiatku tradičným životom svojich predkov. Za svoj svetonázor pokladá absolútnu podriadenosť prírodným zákonom, ktoré tradícia jeho predkov zosobnila v náboženskej predstave Boha Jahveho. Zrazu však dochádza v Jóbovom živote k závažnej existenciálnej zmene. Poslovia so správami o zničení a zhynutí stád ho presvedčia o konečnosti jeho prirodzených prostriedkov na živobytie; posol so správou o smrti jeho detí ho súčasne presvedčí o konečnosti jeho ďalšej reprodukcie; a choroba, posol smrti na jeho tele, ho presvedčí aj o konečnosti jeho existencie. Jób sa ocitá v krízovej situácii; alebo sa pasívne poddá osudu a zmieri sa s položením "žobraka živoriaceho na smetisku", alebo pohne mozgom, "otvorí ústa" a začne zápasíť o svoju záchranu. A tak sa začína jeho veľký zápas s Bohom (objektívnym bytím) o jeho subjektívne právo na existenciu. Lenže tým zároveň dokumentuje i svoj zásadný svetonázorový zlom. Svoju objektívnu realitu (Jahveho) už prestáva pociťovať ako harmonickú jednotu svojej existencie, s ktorou je v dialekticky súdržnom vzťahu, a začína ho vnímať ako protiklad, s ktorým musí viesť zápas o prežitie. Objektívnu realitu teda začína chápať ako niečo, čo sa k nemu nechová dobre a s čím treba bojovať. V tom okamihu sa bipolárna hebrejská hviezda stáva iba formálnym svetonázorovým symbolom Jób-a-Hebreja a rovnako prestáva i jeho prirodzená harmonická zrastenosť s prírodou-Jahvem a premieňa sa v bytostne odcudzený zápas Jób-a-Jahvem, hebrejského človeka s prírodou, o slobodu svojho konania a o subjektívnu nepodriadenosť objektívnym zákonom životnej reality, v ktorej by inak nemal šance na prežitie.

Ak sledujeme neskoršie dejiny hebrejského národa, tento dôležitý svetonázorový zlom čoskoro vyúsťuje aj do ideologického napätia a následného zrodu nového svetonázorového východiska, reprezentovaného dejinnou postavou Ježiša Nazaretského a postupným sformovaním sa kresťanstva. Lebo, aj keď to znie paradoxne, kresťanskému náboženstvu je už cudzí bipolárne-dialektický princíp, naopak, je ideológiou stvoriteľskej svetonázorovej dogmy, ktorá sa rodí v nových geofyzikálnych podmienkach hebrejského etnika na území Palestíny, zo životných pocitov človeka-výrobcu. Objektivizované vedomie človeka podriadeného prírodným zákonitostiam nahrádza svetonázor, ktorý subjektivizuje objekt-Univerzum a dáva mu svoje, subjektom určované vlastnosti. Tomuto stvoriteľskému princípu však už nezodpovedá bipolárne-dialektický svastický svetonázorový symbol šesťcípej hviezdy. Z dvoch do seba zaklinených protikladných trojuholníkov sa kresťanstvo začína svetonázorovo hlásiť už iba k jednému, tomu duchovnému, prisudzujúc mu stvoriteľskú, otcovsko-mesiášsku symboliku. Približne v tom istom čase, hoci o pár storočí skôr, dochádza k podobnému svetonázorovému zlomu aj vo vedomí príslušníkov gréckych mestských kultúr, ktorí sa svojím životným štýlom i svojou kultúrou podobne vymanili z pozície človeka lovca, pastiera či poľnohospodára zrasteneho s prírodou, a ústami svojich filozofov si začali uvedomovať svoju ľudskú vládu nad vecami. A aj im sa dialektický proces prírodného plynutia vedomie odcudzil a nahradil ho hlavne platónsko-aristotelovský "matematický systém sveta", ktorý bol pre človeka-tvorcu rozhodne užitočnejší než večne plynúci tok neuchopiteľných premien pohybu dialektického. V spoločenských podmienkach Predného Východu a Stredozemného mora sa teda praveká svastika symbolizujúca bipolárnu energiu dialektických premien už hneď v staroveku stala nezrozumiteľným, v židovstve iba mysticko-formálnym a v kresťanstve na jeden protiklad zredukovaným svetonázorovým "zaklínadlom".

Podobný osud, hoci o mnoho storočí neskôr, stihol aj ostatné dva praveké svastické znaky. Čínsky jin-jangový symbol *harmonickej jednoty protikladov* moderná marxisticko-komunisticko-maoistická ideológia zredukovala na dosť nebezpečný a pre ľudstvo veľmi nešťastný symbol *boja protikladov*, ktorý je schopný ako ideologická zbraň doviesť našu planétu k absurdnej katastrofe. A indoeurópsky hákový kríž, ktorý si už pred časom zrejme z nevedomosti jeho skutočného významu vypožičala nacistická ideológia za svoj zaklínací symbol,

dnešná neo-nacistická ideológia redukuje (predpokladám, že už plne vedome!) na "kríž v kruhu". Tento "kríž v kruhu s nezalomenými ramenami" nemá však nič spoločné s kresťanským vierovyznaním (ako by sa chcel niekto mylne domnievať!), ale je to vlastne moderný svastický znak novovekej nemeckej filozofie, hlavne Hegelovho filozofického modelu a jeho idey "absolútneho Ducha". Táto idea zrejme konvenuje modernému znovu sa uvedomujúcemu "veľkonemectvu" a "kríž v kruhu" symbolizuje nevýčerateľný potenciál tvorivej energie absolútneho ducha, schopného ju vyžarovať a tvorivo uplatňovať ako "demiurg" donekonečna; energiu, ktorá sa nepotrebuje vo vzájomnej dialektickej bipolarite znovuoobnovovať.

V dnešných dobách žijeme vlastne opäť obdobia svetonázorového zlomu, v ktorom je ľudstvo na križovatke svetonázorového rozhodovania medzi dvomi kontrastami: ontologickým modelom dialektickým a modelom stvoriteľským. To, aký svetonázor si napokon moderná civilizácia našej planéty osvojí, je otázkou budúcnosti, no i otázkou jej empirickej skúsenosti a intelektuálnej rozvahy. Mne v tomto príspevku išlo len o to, aby som analyzovala problematiku našich pravekých svetonázorových východísk.

Na záver by som však rada ešte uviedla ukážku pôvodného starovekého dialektického svetonázoru tak, ako ho filozoficky definoval v 5. stor. pr.n.l. v Číne filozof Lao-c' v *Tao Te-ťing*: "Jestvovalo čosi ako rozvírený prúd ešte pred zrodom Neba a Zeme. Ach, aké osamelé a pusté vo svojej samojednosti trvalo bezo zmien! Krúživo plynulo ničím neohrozané. Možno, že preto sa stalo Matkou Podnebesia.

Neviem toho meno, a preto to označujem znakom: Cesta.

A ak som nútený ju predsa pomenovať, tak ju nazvem: Obrovská

Čo je obrovské, o tom sa dá povedať, že je rozpínavé.

Čo je rozpínavé, o tom sa dá povedať, že je nekonečné.

Čo je nekonečné, o tom sa dá povedať, že je *navracajúce sa*.

Preto:

Cesta T a o je Obrovská,

Nebo je Obrovské,

Zem je Obrovská,

Človek je Obrovsky Veľký!

Teda jadrom tohto vymedzenia sú štyri Veľkosti a Človek je jednou z nich!

Zákony Človeka podmieňuje Zem,

zákony Zeme podmieňuje Nebo,

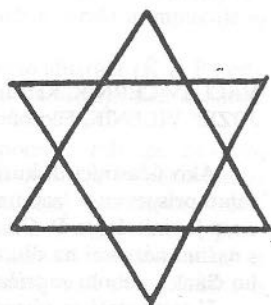
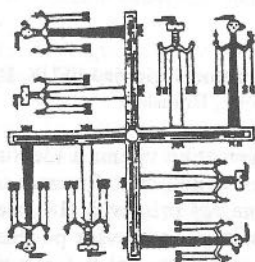
zákony Neba podmieňuje Cesta T a o

a Cesta T a o je sama zo seba!"

Podľa tejto ukážky by som bola skoro ochotná uveriť, že svetonázorom budúcnosti sa stane tretia možnosť: symbióza dialekticko-stvoriteľského svetonázoru akceptujúca harmonickú jednotu protikladov a zavrhujúca ich vzájomný sebazničujúci boj. A v tom by mohla vzkĺňať aj nádej našej civilizácie na prežitie, pokiaľ však bude schopná sa v tomto svetonázore naozaj zjednotiť!

LITERATÚRA

- [1] STAVRIANOS, L. S.: The World to 1500. A Global History. Londýn, Prentice-Hall 1970.
- [2] PATOČKA, J.: Aristoteles, jeho predchůdci a dědicové. Praha, Nakladatelství ČSAV 1964.
- [3] LAO-C': Tao Te-ťing. Pripravovaný preklad z klasickej čínštiny, na ktorom sa spoločne podieľajú autorka príspevku a Egon Bondy.
- [4] LETZ, J.: Za autenticitost' kresťanskej filozofie. In: Filozofia, 47, 1992, č. 5.
- [5] ROSS, N.P.: Euroasie, země a život. Praha, Artia 1971.
- [6] HROZNÝ, B.: Nejstarší dějiny Přední Asie, Indie a Kréty. Praha, Melantrich 1949.
- [7] MILTNER, V.: Základy buddhistické nauky. In: Filozofia, 46, 1991, č. 5.

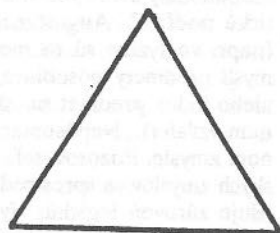
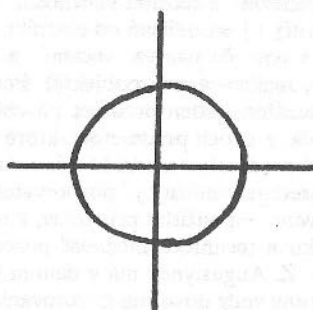
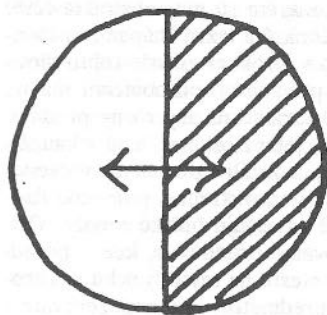

Čínska svastika

Indo-európska svastika

Hebrejská svastika

Neskoršie redukcie:

marxisticko-komunisticko-
-maoistická
substančná dialektika
boja protikladov

neo-nacisticko-
-nemecká

kresťanská